

го університету у Мюнхені (Німеччина), Європейського осередку НТШ у Сарселі (Франція), НТШ, УВАН у США, редакції газети "Свобода", об'єднання українців у Польщі, світової федерації жіночих організацій, товариств Лемківщина, Гуцульщина, Головної редакційної ради семитомної "Енциклопедії української діаспори" та багатьох інших.

Попик В.І.

ПРОБЛЕМИ ВІДОБРАЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ БІОГРАФІЧНОМУ СЛОВНИКУ ІСТОРИЧНИХ І КУЛЬТУРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ УКРАЇНИ З НАРОДАМИ ЄВРОПИ ТА ПЕРСОНАЛІЙ ДІЯЧІВ НЕУКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Однією з недостатньо розроблених — як у теоретичному, так і в практичному плані — проблем підготовки Українського біографічного словника є вироблення загальноприйнятних принципів та форм відображення у ньому зв'язків України з країнами і народами Європи, а також висвітлення біографій діячів історії та культури неукраїнського походження.

Насамперед вимагає вирішення питання про діапазон відібраних для включення до УБС персоналій неукраїнців, які мешкали в українських землях, іноземних діячів, а також етнічних українців, які тим чи іншим шляхом виявились відірваними від Батьківщини і до певної міри втратили свою національну ідентичність. Не вирішивши цього, годі намагатись рушати далі, до осмислення оптимальних засад створення подібних біографій.

Не претендуючи на повноту і систематичність охоплення матеріалу, спробуємо окреслити деякі вузлові моменти, проілюструвавши їх окремими прикладами.

Питання діапазону добору імен до Словника може трактуватися по-різному в досить широких межах: від визнання за можливе висвітлення в УБС діяльності лише окремих визначних осіб, безпосередньо пов'язаних з українським життям, до прагнення всебічно відобразити на біографічному матеріалі минуле і сучасне України, її культуру у всій повноті, суперечливості і трагедійності історичних процесів, у поліетнічному розмаїтті її життя. Обидва названі підходи мають право на існування, обидва позначені патріотичною спрямованістю, хоча об'єктивний зміст їх і навіть самі ідейні засади багато у чому є протилежними.

"Вузький" підхід ґрунтується на розумінні ідеї національного біографічного словника як майже виключно етнічно-українського

і культурно-українського за своїм змістом і значенням. Такий погляд на завдання національної біографістики сформувався у нас досить давно, коли українство як нація, позбавлена власної державності, змушене було відстоювати своє право на самостійне національне життя. Він став закономірним проявом прагнення до самоствердження серед інших народів і культур. А завдання це, зрозуміло, вимагало і якомога більш повного розкриття самостійності історичної долі і культурної окремішності народу, і свідомого протиставлення активних діячів національного руху неукраїнському — за походженням, мовою і культурою — і нейтральному щодо українського життя оточенню. Як пряме і безпосереднє продовження традицій українських історико-культурних досліджень XIX — початку XX ст. підходи ці збереглися дотепер і багато в чому визначають спрямування національної біографістики не лише у діаспорі, але й в Україні. Безперечно, це є відповіддю на вимоги сучасного етапу духовного відродження народу. Але у цьому ж виявляється і певна слабкість, обмеженість розуміння завдань української національної біографістики.

Нині, коли перед нашим суспільством постали нелегкі проблеми розбудови державності, саме життя поволі змушує змінювати акценти і поступово наближатися до осмислення українського не лише у вузькому, етнічному розумінні, але й у широкому — політичному. Нове усвідомлення України як нації державницької, що обіймає в собі все багатоетнічне населення і тому є, по суті, спадкоємцем усієї, без винятку, історичної та культурної спадщини на своїй землі, закономірно висуває на порядок денний і завдання якомога повнішої інтеграції в національну історію та культуру представників різних племен, народностей, народів від давнини до сучасності. Зрозуміло, йдеться не про механічне "зачування", не про нього мова, а саме про осмислення та інтеграцію як довгий і складний процес сприйняття, взаємопроникнення, діалогу культур. Наскільки він на практиці є непростим і які неоднозначні запитання породжує, свідчить досвід багаторічної роботи над фундаментальною "Історією української культури". Адже відомо, що від самого початку перед редколегією та авторськими колективами окремих книг цієї багатотомної праці постало кардинальне питання про співвідношення у вітчизняній духовній спадщині понять української культури та культури України як явища більш широкого, поліетнічного за своєю природою. Єдиної, прийнятної для всіх відповіді на нього немає і досі. Власне, на цьому ж питанні змушена була призупинитися і розпочата робота над проектом фундаментальної "Історії українського народу". З іншо-

го боку, практика пам'яткоохоронної справи і багаторічна робота над "Зводом пам'яток історії та культури України" красномовно свідчать про досить значний ступінь інтеграції на наш час різноетнічних за своїми культурними ознаками цінностей в спільну скарбницю нашого загальнонаціонального надбання. Але тут, звичайно, йдеться про цінності матеріальні, які функціонують в історичній та культурній традиціях за дещо відмінними законами — це вже проблема для окремих спеціальних студій.

Історична доля України нелегка, але й неординарна. Наша земля здавна була тим регіоном євразійського світу, де відбувалася зустріч різних цивілізацій, культур і народів. Подібна різнобарвність історичного і культурного процесу судилася не кожній країні. Однак багатюща і різноманітна спадщина, що постала в результаті цього інтенсивного спілкування, далеко ще не засвоєна нашою вітчизняною та культурологічною думкою. Якщо вдатися, зокрема, до практики нашої національної біографістики, то вона частогусто зупиняється перед питанням такого роду: наскільки діяльність і саме ім'я тієї чи іншої особи українського і неукраїнського походження повинні розглядатися в контексті історії українського народу; якою мірою можуть належати вони до спільної спадщини різних народів — українців і росіян, українців і поляків, євреїв, вірмен тощо; якою — становлять для України явище значною мірою випадкове, привнесене ззовні історичними обставинами, неорганічне на українському ґрунті.

Конкретний матеріал дає змогу простежити щодо цього цілу гаму різноманітних відтінків. Історія дає чимало прикладів абсолютної інтеграції неукраїнців (за народженням і вихованням) в українське життя. Так, постаті видатних історичних, громадських, наукових діячів — легендарного Байди (Д.Вишневецького), П.Могилы, М.Костомарова, В.Антоновича, А.Кримського, М.Хвильового (Фітільова) є настільки суттєво важливими для українства, що сам факт їх неукраїнського походження може бути предметом розгляду хіба що в ґрунтовних біографічних студіях: в свідомості широких мас вони незмінно виступають як питомо українські. З часом така ж доля чекає, ймовірно, і на В.Липинського. При цьому (звернімо увагу!) при їх величезному, багато в чому визначальному внескові в українське життя, усі згадані особи є, так би мовити, українцями у першому поколінні. Їх українство — результат свідомого культурного, морального, громадянського і політичного вибору.

Ще більше однозначною для вітчизняної традиції є приналежність до українства більш віддалених — у кількох поколіннях —

вихідців з іноетнічного стосовно українців середовища, з інших країн і народів: І.Мазепи, П.Орлика, В.Кочубея, цілої плеяди Аркасів, М.Цертелева, нащадків В.Антоновича.

Отже, в подібних випадках спірних проблем, як правило, не виникає: приналежність особи до українського історичного процесу і, відповідно, необхідність висвітлення біографії через цю призму, визначається самим фактом її позитивного внеску до нього.

Зрозуміло однак, що сказане аж ніяк не може поставити поза законом природний і закономірний інтерес до вихідців з інших країн з боку громадськості і вчених зарубіжжя. Останнім часом, наприклад, зріс інтерес до Петра Могили (Мовили) серед молдовських та румунських дослідників. Поляки ніколи не втрачали з свого національного обрію постать В.Маяковського, хоча це не меншою мірою личило б і українцям. І справа тут уже не в їх безпосередньому внеску в національну скарбницю (про нього іноді дуже мало чого можна сказати), а в глибині та широті історичного і культурного світогляду народу, його культурі розуміння минулого, особливостей своєї історичної долі і місця серед інших народів, нарешті — силі у ньому почуттів кровної спорідненості.

В цьому плані перед українською біографістикою лежить велике поле роботи і безліч проблем.

Досить складним для осмислення виявляється іноді феномен "подвійного" історичного і творчого "громадянства" або зарахування українців до числа росіян. Кількість імен, що подаються в біографічних словниках і довідниках з дефініціями "український та російський", "російський та український", "український та польський" (державний діяч, художник, співак тощо) є досить великою.

Безумовно, це відображає реальний факт спільності або тісного переплетіння історичних та культурних процесів, а також і конкретних людських долей на значних відрізках часу. Однак, нерідко подібні визначення охоплюють явища досить різноманітні і їх використання не завжди виявляється доцільним і навіть коректним.

Загальновідомою є величезна роль, яку етнічні українці та представники інших національностей — вихідці з України — відігравали протягом цілих століть у державному, політичному, науковому й культурному житті колишньої Російської імперії (як потім і Радянського Союзу). Відповідно до цього російські енциклопедичні видання та біографічні словники чимало українських імен зараховують до скарбниці російської національної історії та культури. В середньому в різних галузях людської діяльності наші співвітчизники у російських біографічних виданнях від

XVIII ст. до сучасності становлять чверть, а то й більше вміщених у них персоналій.

На думку автора цих рядків, тут ми спостерігаємо явище цілком нормальне і природне, притаманне традиціям біографічних видань у всьому світі. І дарма було б шукати у цьому щось образливе для національної гідності українців або трактувати його в черговий раз як один з проявів великодержавного шовінізму. Певне, швидше повинно йтися про те, що, належно цінуючи шану до наших співвітчизників з боку іншого народу, й самим віддавати їм належне, але вже, безумовно, як українцям.

Зовсім інша справа, коли подібні тлумачення потрапляють до відповідних видань у сторонніх країнах: це вже свідчення необізнаності зарубіжних авторів з історією і культурою України і подібне не повинно залишатися без реагування української наукової громадськості.

Дійсно, у російських біографічних словниках є і приклади "привласнення" імен українців, заснованого на, так би мовити, "паспортних даних" (російське підданство). Безперечно, автори-упорядники підходили тут до розуміння російського не як етнокультурного, а в державно-політичному плані ("державна-нація"). Українським дослідникам-біографам слід розрізняти при цьому реальний внесок тієї чи іншої особи в історію та культуру власне російського (великоруського, як раніше визначали) народу і "загально-російське" (у розумінні — загальноімперське) державне, культурне або наукове життя.

На наш погляд, коли йдеться лише про останнє, українським біографам не варто сліпо йти за російською традицією. Необхідно все ж таки розглядати подібних діячів як українців, котрі працювали в Росії або перебували на російській державній чи військовій службі. Тим більше, що іноді місцем їх діяльності була саме територія України.

Показовою в цьому плані є постать першодрукаря Івана Федорова. Росіяни мають повне право зараховувати його до числа діячів своєї культури, але для українців він має все ж таки залишатися співвітчизником, який жив і працював певний час у Росії.

Те ж саме стосується величезної маси українців, які від початку XVIII ст. змушені були шукати долі в Росії і зробили при цьому відчутний внесок практично у всі напрями її державного та культурного зростання: урядовців, військових, церковнослужителів, вчених, університетських професорів, митців, інженерів. Взяти хоча б для прикладу біографії численних учених, державних та церковних діячів — випускників Києво-Могилянської ака-

демії: Ф.Прокоповича, Д.Туптала (митрополита Дмитра Ростовського), братів Розумовських.

Не лише за національністю, але й за глибинними основами своєї творчості українському мистецтву належать художники Д.Г.Левицький та В.Л.Боровиковський, композитори і музиканти А.Л.Ведель, М.С.Березовський.

Помітним явищем стала з кінця XVIII—початку XIX ст. також міграція до Росії представників інтелектуальної еліти з Галичини та Закарпаття. Серед них були відомі згодом професори — почесний член Російської академії наук І.С.Орлай, В.Г.Кукольник, П.Д.Лодій. Пізніше, вже з іншою хвилею галицьких інтелігентів, пов'язаних із москвофільським рухом, у 60-і роки виїхав у Росію Яків Головацький — один з діячів "Руської Трійці". Відзначаючи вплив на розвиток російської науки і культури, треба все ж уникати прямої характеристики подібних діячів як "українських і російських".

Є чимало випадків необґрунтованого віднесення до числа "росіян", так би мовити, "масових" категорій історичних осіб: діячів місцевого характеру, учасників воєн, революційного руху. Хрестоматійним є приклад з героєм оборони Севастополя часів Кримської війни "російським матросом" Петром Кошкою (насправді, зрозуміло, Кішкою — уродженцем Поділля).

Взагалі, на нашу думку, у національному біографічному словнику немає потреби зайвий раз подавати подібні характеристики національно-політичної чи національно-культурної належності переважної більшості етнічних українців. Проект Редакційної інструкції з цього погляду передбачає можливість введення цих дефініцій у дуже обмежених рамках у життєписах осіб творчих професій, причому "лише в тих випадках, коли їх творча діяльність безпосередньо пов'язана з мовою, якою вони розмовляють. Наприклад: "російська та українська співачка", але, як нам здається, цей принцип теж вимагає застережень і повинен використовуватися дуже обережно і конкретно. Якщо слідувати йому буквально, то й Т.Г.Шевченко за формальною ознакою (мовою) повинен би вважатись письменником і громадським діячем "українським і російським", І.Я.Франко — "українським, польським і німецьким" тощо. Далеко не завжди варто вводити визначення "російський" чи "польський" на підставі мовної характеристики щодо представників такої, здавалося б, безспірної групи, як співаки, актори театру і кіно. Загальновідомо, що Соломія Крушельницька співала не лише українською мовою, і що польська громадськість вважала її творчість частиною своєї національної культури. Взагалі,

культура в Україні в специфічних умовах Російської або Австро-Угорської імперій, а потім Радянського Союзу часто-густо змушена була розвиватися значною мірою не як україномовна. Тому необхідно пильно вдивлятися в глибинну суть творчості тих чи інших наших співвітчизників. Щось у ній по суті належить до своєрідних провінційних варіантів російської та польської культур, інше — до російськомовних явищ всередині самої української культури. Найбільш показовим прикладом є російськомовна творчість Квітки-Основ'яненка.

В той же час українець М.В.Гоголь є письменником російським, і не лише тому, що писав російською мовою, а й тому, що своєю творчістю справив визначальний вплив на розвиток російської літератури: широко відомим є вислів про те, що вся вона "вийшла з його "Шинелі". У той же час він беззаперечно є невід'ємною і важливою частиною української культури.

Тому, на наш погляд, певною некоректністю виглядає визначення українців — співаків і драматичних акторів, які працювали в російських театрах України, як діячів "російських" або "російських і українських". Те ж саме стосується, наприклад, журналістів, які працювали в російськомовній пресі України (тим більше в часи, коли іншої просто не було). Кожен з таких випадків вимагає конкретних підходів, вивчення самої спрямованості творчості особи, її переконань, зрештою, її власного національно-культурного відбору.

На окремий розгляд заслуговує питання про висвітлення в УБС життєвого і творчого шляху видатних іноземних діячів — державних, політичних, а можливо, перш за все — наукових та культурних, корінням своїм, родинними зв'язками так чи інакше пов'язаних з Україною, нехай навіть у другому—третьому або й більш віддалених поколіннях. Увага до них — не лише ознака пам'яті і поваги до далеких паростків з українського дерева. Звернення до цього величезного, але мало розробленого українською наукою пласту біографічних матеріалів дасть нам змогу істотно розширити уявлення про самих себе — історичну долю України і українців, духовний вплив українства на інші народи, зокрема — на російське суспільство, його роль і місце у слов'янському і не лише слов'янському світі.

Йдеться, насамперед, про імена, які є гордістю російської національної культури: М.В.Глінка, П.І.Чайковський, Ф.М.Достоевський, В.Г.Короленко, філософ В.С.Соловйов, В.І.Немирович-Данченко, художник К.С.Малевич, поети Сергій Соловйов, М.Волошин, Анна Ахматова, В.В.Маяковський, кінорежисер А.А.Тарковський.

Але не лише про них. Частка нащадків українців і вихідців з України в російській історії і культурі, як і вплив ідей, що зародилися й зросли на українському ґрунті, виявляються загалом дуже і дуже помітними. Їх значною мірою збережена українська ментальність, ідеї, привнесені ними в російську культуру, інтерес до України, постійне звертання до української тематики і мотивів у творчості, навіть така цікава ознака як відчуття духовної спорідненості між собою і своєрідний "перегук" між різними поколіннями ще чекають на справжнє наукове осмислення. З цього погляду, наприклад, розкриваються глибинні причини звернення Вол. Соловйова до спадщини Сковороди, Ахматової — до постаті Достоевського, А.Белого — до Гоголя, А.Тарковського — до кінематографічних надбань О.Довженка.

Вельми характеристичною є, приміром, і участь в епохальних для російської суспільно-політичної думки збірниках "Віхи" (1909) наших співвітчизників М.О.Бердяєва, С.М.Булгакова та Б.О.Кістяківського, "Інтелігенція в Росії" (1910) — І.І.Петрункевича, Н.О.Гредескула, М.М.Ковалевського, Д.М.Овсяннико-Куликівського.

Крізь призму їх віддаленого українського походження більш зрозумілими будуть для українства і сучасники: недавно померлий Л.М.Гумільов, О.І.Солженіцин — з їх дуже загостреним і далеко неоднозначним ставленням до українства.

Окрему, і дуже значну за чисельністю, групу персоналій в УБС мають скласти етнічні росіяни, поляки, молдовани, греки, євреї, вірмени, представники інших національностей, які за своїм походженням є для України корінними, причому — нерідко в багатьох поколіннях. До неї щільно примикають і ті діячі неукраїнського походження, життєвий і творчий шлях яких тривалий час був пов'язаний з українською землею. Висвітлення подібних біографій з погляду на визначення національної належності їх самих, а також їх діяльності або творчості, вимагає диференційованого підходу: у залежності від реального ступеня інтеграції кожної конкретної особи до певного національно-історичного контексту або національної культури. З огляду на це грузинський поет Давид Гурамішвілі, російські художники І.Ю.Рєпін, І.К.Айвазовський, М.О.Врубель, письменники І.О.Бунін, О.І.Купрін, А.П.Чехов (і дуже багато інших), а тим більше актор М.С.Щепкін, який стояв біля самої колиски українського театру, є одночасно частиною нашої національної культури. Так само не можна уявити розвиток науки і освіти в Україні без постаті російського хірурга і педагога М.І.Пирогова. Традиційно вони сприймаються українцями як

місцеві українські росіяни, хоча в дійсності значну, чи не більшу частину свого життя провели за межами України.

Не можна вилучити з контексту українського минулого і ім'я А.-Е.Рішельє — "Дюка", і досі шанованого одеситами як найвищого свого земляка, або менш відомого "ніжинського вільнодумця" професора Ф.Й.Зінгера, уродженця Львова.

Певною мірою до історії вітчизняного суспільно-політичного руху в Галичині належать імена цілої когорти просвітителів — вихідців з сусідніх країв — професорів Львівського університету І.Мартиновича, М.Куралья, І.Феслера.

У той же час біографія Ш.Н.Шолом-Алейхема має висвітлюватися, безперечно, в руслі життя єврейської общини в Україні: його творчість відносно мало пов'язана з власне українським літературним матеріалом, хоча й увіходить до широкого контексту української культури. В усякому разі, всі ці особи не повинні розглядатися в Україні як іноземці. Більше того, можна сказати, що всі вони належать Україні не в суто етнічному, а в широкому культурософському плані.

Складніша справа, скажімо, з уродженцем Галичини письменником Йозефом Ротом, творчість якого може розглядатися переважно у контексті австрійської культури.

Поряд з наведеними вище прикладами є чимало досить відомих в історії України росіян, поляків і людей інших національностей, які, тривалий час живучи в Україні, спілкуючись з українцями, мають розглядатися все ж як іноземці, як представники інших народів, держав і культур: їх біографії дуже важко досягнути "зсередины" українського історичного і культурного процесу, навіть у всьому його поліетнічному розмаїтті, про яке йшлося вище.

Насамперед це стосується діячів польського, австро-німецького, угорського, чеського, румунського громадянства у Галичині, на Буковині, Закарпатті та Правобережній Україні, більшою чи меншою мірою ізольованих від українства, дії і творчість яких можна осмислити виключно у специфічному контексті національного життя їх метрополій.

Такими були в Україні визначний польський поет Ю.Словацький, романтики "української школи" Л.Набеляк, А.Бельовський, Л.Семенський, герої польського національного та революційного руху Т.Костюшко, Ш.Конарський, Ю.Джевецький, С.Гошинський, І.Кульчицький, Т.Вишневський та багато інших.

Йдеться також про іноземних завойовників, державних діячів, магнатів, численних урядовців російських, австро-угорських, польських та інших адміністративних органів, військових іноземних

армій. Очевидно, до цієї категорії має бути віднесено і чимало представників радянського партійного та державного апарату в УРСР, військових, керівників радянських карних органів, які були свого часу направлені на роботу в Україну з метою проведення тут політики, яка суперечила національним інтересам українського народу і, зрозуміло, не вкорінилися в ній в розумінні хоч якогось позитивного внеску в її економічний і культурний розвиток.

Ми не випадково так детально зупинилися на питанні розрізнення неукраїнських за походженням осіб, які можуть повною мірою або частково розглядатися в контексті історії і культури України, та іноземців, діяльність яких повністю належить історії інших країн, держав, народів.

На нашу думку, самі принципи висвітлення їх біографій мають докорінно різнитися, адже метою УБС є, насамперед, розкриття в життєписах національного життя в Україні і в діаспорі та історико-культурного процесу на українських землях. Тому навряд чи є потреба подавати в ньому біографії іноземців, створені за повною програмою, передбаченою проектом Редакційної інструкції. На наш погляд, у таких випадках достатнім буде навести коротку загальну біографічну довідку, але натомість обов'язково докладно розкрити зв'язки особи з Україною. Не можна буде обійтися тут і без певних оцінок, хоча негативних чи позитивних стереотипів слід старанно уникати.

Серед іноземців найбільша увага має бути звернута, безумовно, на імена видатних діячів науки і культури слов'янського світу, які народилися або жили на українських землях, а також — відомих іноземних політиків, воєначальників, учасників революційного руху, без яких в УБС принципово не можна обійтися.

Що ж стосується інших галузей людської діяльності і, так би мовити, більш масового біографічного матеріалу (наприклад, урядовців численних адміністративних установ), то дуже проблематичним є питання, якою мірою національний біографічний словник може взяти на себе ще й додаткові функції довідника про іноземців, пов'язаних з Україною переважно не в позитивному духовному плані, а здебільшого лише індивідуальною біографією та причетністю до драматичного перебігу обставин в нашій історії.

Потреба в довідкових біографічних матеріалах про іноземців, які перебували в Україні, існує, але вона значною мірою (і більш раціонально) може бути задоволена поза рамками УБС шляхом підготовки спеціальних тематичних довідників та створення ком-

п'ютерних баз даних.

Значно важливішим буде включити до Словника імена видатних мислителів, громадських, державних політичних діячів, науковців, митців інших народів, які, перебуваючи безпосередньо в Україні лише епізодично або й ніколи не ступивши на українську землю, у той же час своїми ідеями, духовними здобутками справили позитивний вплив на духовне життя української громадськості, визначали настрої суспільства або й безпосередньо сприяли українському національному відродженню, досліджували і пропагували українську культуру за кордоном.

Таких імен багато, хронологічно їх перелік охоплює час від раннього середньовіччя до наших днів. Для прикладу — лише з першої половини ХІХ ст. можна згадати цілу плеяду провідників слов'янського відродження: П.Шафарика, Я.Коллара, В.Караджича, В.Ганку, В.Копітара, К.Гавлічка; російських учених і громадських діячів І.Аксакова, М.Погодіна та ін. Їх зв'язки з Україною можуть бути розкриті на великому матеріалі наукових досліджень, творчої співпраці, листування.

На особливу увагу в УБС заслуговують імена іноземних середньовічних і новочасних мандрівників, дипломатів, військових, перу яких належать численні описи України, дорожні нотатки, мемуари, що є цінними джерелами з вітчизняної історії. Далеко не повний перелік найбільш відомих авторів, вміщений в узагальнюючій праці В.Січинського "Чужинці про Україну", нараховує більше п'ятдесяти імен, серед яких — П'єро Карпіні, В.Рубрук, Еріх Лясота, Гійом де Боплан, Павло Алепський. В цьому відношенні виключний інтерес становлять і біографії зарубіжних вчених-дослідників української землі і українського народу нової доби, починаючи від російського академіка П.С.Палласа та етнографа і географа П.І.Кеппена, першого збирача українського фольклору поляка З.Доленги-Ходаковського.

Нарешті, не можна, як ми вважаємо, пройти в Словнику повз перебування на українській землі людей, чиї імена є окрасою слов'янської і європейської культури: М.В.Ломоносова, в часи його навчання в Києво-Могилянській академії, Райнера Марія Рільке, О.Блока, А.Белого, про подорожі яких по Вкраїні існує досить обширна література, М.Бахтіна, який був студентом Одеського (Новоросійського) університету.

Якоюсь мірою в УБС повинні знайти відображення також і міжнародні політичні та економічні зв'язки України, її становище на міжнародній арені. З цією метою варто було б включити до Словника імена тих найбільш відомих і авторитетних зарубіжних

державних і громадських діячів, з якими пов'язані важливі акти міжнародного визнання та міжнародної підтримки України і українського національно-визвольного руху.

Можуть зауважити, що включення до фундаментального національного біографічного словника великої кількості персоналій неукраїнців, далеких вихідців з України та іноземців може йому зашкодити. Вважаємо такі побоювання безпідставними. Навпаки, подібні матеріали дозволять якнайширше показати повнокровні, різноманітні за своїм характером зв'язки України як із слов'янськими народами, так і з цілим світом. Досвід створення фундаментального польського, численних російських біографічних словників свідчить, що кількість таких імен може сягти 25% і більше від загального числа персоналій.

Брайчевська О.А., Ляшко С.М., Чишко В.С.

ПРО ТРАДИЦІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВЧУ БАЗУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІОГРАФІЧНОЇ ШКОЛИ (КІНЕЦЬ X – ПОЧАТОК XX СТ.)

Питання підготовки і видання в Україні національного біографічного словника є давно назрілою проблемою, пов'язаною з процесом державницького відродження української нації та утвердженням українства на світових теренах. Історія переконливо свідчить, що народ, який не акумулює інформацію та досвід про свій інтелектуальний і творчий потенціал, виключається із загальносвітового культурного контексту і приречений на забуття. Тому об'єктивні знання про минуле України та її видатних діячів особливо необхідні зараз, коли суспільство переживає далеко не кращі часи. В цей перехідний період загальнонаціональні духовні цінності, які зберігаються поки що майже не запитаними в бібліотеках, архівах та музеях, теж повинні працювати на відродження нації [1].

Традиція фіксування даних про життя і діяльність видатних людей на українських землях розпочинається одночасно з появою давньоруського літописання. Вже перші літописні зводи, що з'явились у Києві в кінці X – на початку XI ст., містять унікальні відомості про життя і діяльність активних діячів раннього періоду нашої історії [2].

Історія початкового етапу київського літописання надзвичайно складна, що є причиною постійних дискусій та суперечок між дослідниками. Загальноприйнято вважати, що вже в 996–997 рр. при дворі київського князя Володимира було складено перший